

FITXA IDENTIFICATIVA**Dades de l'Assignatura**

Codi	35244
Nom	Dret constitucional comparat
Cicle	Grau
Crèdits ECTS	4.5
Curs acadèmic	2023 - 2024

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
1303 - Grau de Dret	Facultat de Dret	4	Primer quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
1303 - Grau de Dret	37 - Dret Constitucional Comparat	Optativa

Coordinació

Nom	Departament
FLORES JUBERIAS, CARLOS	55 - Dret Constitucional, Ciència Política i de l'Administració

RESUM

La Guia Docent que es proposa per a esta assignatura planteja un recorregut a través de l'evolució històrica i l'actualitat constitucional dels principals règims polítics de hui, susceptible de complementar el coneixement -obviament més profund- que l'alumne posseirà ja respecte de l'evolució històrica i l'actualitat constitucional del nostre propi país, i del que en altres assignatures d'este grau es proporcionarà sobre el nostre entorn més pròxim, la Comunitat Valenciana.

En tal recorregut s'ha optat per combinar -seguint el suggeriment de García Pelayo- la doble tècnica d'estudiar de mode individualitzat les “diverses constitucions que es considera com la més genuïna i exemplar representació d'una espècie o gènere d'ordenació jurídic-constitucional”, i de reduir “les constitucions dels Estats particulars a grups col·lectius, però cada un d'ells dotat de pròpia singularitat respecte als altres, de manera que s'opere per mitjà de la reducció de singularitats individuals a singularitats col·lectives”. El primer dels criteris -l'estudi individualitzat- ha sigut el seguit, entre altres, en els casos del Regne Unit, Alemanya, Itàlia, França, els Estats Units, Japó o la Xina. El segon, al contrari, és el que s'ha preferit al tractar els models constitucionals dels països iberoamericans, o els del món islàmic, per entendre que -amb major o menor intensitat- cada un d'estos grups de països enquadra realitats constitucionals dotades de similituds estimables i diferenciades, al seu torn, en el seu conjunt dels

models del seu entorn.

La selecció dels casos a analitzar és confessadament “eurocèntrica”. I ho és per entendre que els objectius que hem enumerat com justificatius del recurs a la comparació són susceptibles de satisfer-se molt millor quan els elements respecte dels quals es planteja esta operació són elements pròxims -la comparabilitat és un pressupost de la comparació- que quan són remots. Però ho és, certament, en molt menor mesura que altres programes o manuals a l'ús, com podrà deduir-se al veure lliçons o epígrafs ben sovint absents en altres fòrums. Tal opció per un “eurocentrisme moderat”; es deriva d'una convicció en la necessitat de superar barreres culturals, històriques i ideològiques en la nostra tasca de comprendre el món que ens rodeja, en especial quan eixe món extern ens rodeja des de tan prop com els països àrabs o les nacions d'Iberoamèrica.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

El programa que es proposa part de la presumpció que els alumnes que la cursen hauran ja superat les dos assignatures que en el primer i el segon curs del Grau es dediquen a l'estudi del Dret Constitucional espanyol i, en conseqüència, tindran una idea raonablement acabada de que siga un Estat, qual es la funció i quin el contingut d'una constitució, i de que elements són els que definixen un règim polític.

COMPETÈNCIES

1303 - Grau de Dret

- Capacitat per reconèixer la importància del dret com a sistema regulador de les relacions socials.
- Capacitat per conèixer el contingut i l'aplicació de cadascuna de les branques de l'ordenament jurídic.
- Capacitat per conèixer el marc normatiu constitucional, les institucions polítiques de l'estat i el seu funcionament.
- Capacitat per conèixer el marc normatiu en l'àmbit comunitari i internacional, les institucions que el componen i el seu funcionament.
- Capacitat per al maneig de fonts jurídiques (legals, jurisprudencials i doctrinals).
- Capacitat per llegir i interpretar textos jurídics.
- Capacitat per comunicar-se correctament de forma oral i escrita en l'àmbit jurídic.
- Capacitat per adquirir una consciència crítica en l'anàlisi de l'ordenament jurídic i de desenvolupar la dialèctica jurídica.
- Capacitat per adquirir els coneixements bàsics d'argumentació jurídica.

- Capacitat per utilitzar les noves tecnologies de la informació i la comunicació en l'obtenció i la selecció de la informació jurídica.
- Capacitat per conèixer, entendre i saber aplicar la interrelació del dret amb altres disciplines no jurídiques.

RESULTATS DE L'APRENENTATGE

En vista de quant antecedit, l'objectiu general d'esta assignatura consistix a proporcionar als estudiantsels coneixements bàsics que els permeten comprendre en les seues línies més essencials l'organitzaciópolítica i territorial d'alguns dels Estats més pròxims geogràficament i políticament al nostre, més influentsen el desenrotllament del constitucionalisme democràtic, o de major pes en l'esdevindre de la comunitatinternacional. Per a això, les ensenyances d'esta assignatura s'encaminaran de manera més específica a:

- Comprendre el concepte d'Estat, ser capaç d'identificar les seues institucions polítiques bàsiques, distingir les diferents fases en l'evolució de l'Estat fins als nostres dies, i ser capaç d'avaluar críticament elseu grau de qualitat democràtica.
- Comprendre les dinàmica institucionals característiques dels sistema parlamentaris, presidencials i semipresidencials i la seua aplicació pràctica, i més concretament, entendre qual és la posicióconstitucional del Cap d'Estat i les seues responsabilitats, com es duen a terme les eleccions, qual és lafunció del Parlament, com es vertebra -si és que existix- la relació de confiança entre El Govern i elParlament; qual és la composició i les competència de La Cort Constitucional o òrgan equivalent, i com estroba vertebat territorialment el país en qüestió. - Familiaritzar-se amb les constitucions democràtiquescontemporànies. Ser capaç de localitzar-les, utilitzar-les, entendre-les i interpretar-les. Adquirir unaconsciència crítica en l'anàlisi legal i desenrotllar un raonament jurídic adequat en el context d'unacreixent tendència a la convergència entre els sistemes. Ser capaç de comunicar-se, oralment i per escrit, en el llenguatge jurídic, i d'analitzar problemes legals i ser capaç de sintetitzar-los i resoldre'ls. Ser capaç d'utilitzar les noves tecnologies de la informació i de la comunicació en la localització i selecció de lainformació jurídica, i en especial per a familiaritzar-se amb les principals bases de dades nacionals iinternacionals en Dret Constitucional.
- Ser capaç d'acostar-se a altres cultures constitucionals a Europa i fora d'ella per mitjà de l'anàlisi delDret comparat, consolidant així un "sentiment constitucional europeu"; i adquirint de pas una visió méscrítica de les virtuts i deficiències del propi sistema polític espanyol i la forma en què opera, a fi de poderexercir de forma activa, crítica i ben informada dels seus drets cívics i polítics.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. Tema 1. El règim polític del Regne Unit.

- 1.- La rellevància de la tradició constitucional britànica i la seua gradual conformació: a) Els orígens del Parlament britànic; b) L'època de la primacia règia; c) La Revolució anglesa; d) La gradual aparició del parlamentarisme; e) L'ascens de l'executiu; f) La integració a Europa.
- 2.- Les fonts del Dret constitucional britànic.
- 3.- Les institucions polítiques del Regne Unit: a) La Corona: significat i funció constitucional; b) La

Cambra dels Comuns: sistema electoral, competències i organització; c) La Cambra dels Lords: les seues reformes

i el debat entorn del seu futur; d) Govern, Gabinet i Primer Ministre.

4.- El sistema bipartidista britànic i la seua lenta erosió: les forces polítiques britàniques: a) Conservadors i laboristes; b) Liberals i euroescèptics; c) Les formacions nacionalistes.

5.- El procés de devolution: les noves institucions polítiques d'Irlanda del Nord, Escòcia i Gal·les

2. Tema 2. El règim polític de la República Federal d'Alemanya.

1.- L'evolució històrica d'Alemanya: a) De la Unificació a la República de Weimar; b) El període nazi; c) La Llei Fonamental de Bonn i les seues circumstàncies històriques; d) La reunificació alemanya.

2.- Caràcters generals i principis polítics del règim.

3.- Les institucions federals: a) El President federal; b) El Bundestag: sistema electoral i competències; c) El Bundesrat i el seu paper en el procés legislatiu; d) El Canceller federal i la fórmula del parlamentarisme racionalitzat; e) La justícia constitucional a Alemanya.

4.- El sistema de partits alemany abans i després de la reunificació: a) Els límits constitucionals al pluralisme; b) Cristianodemòcrates i socialdemòcrates; c) Liberals, verds i postcomunistes.

5.- El sistema federal alemany

3. Tema 3. El règim polític italià.

1.- Levolució històrica d'Itàlia: a) De la Unificació al Feixisme; b) La República fins a les reformes polítiques dels noranta; c) La partitocrazia, el seu enfonsament i el camí cap a una falsa bipolaritat.

2.- Els partits polítics italians, abans i després de la crisi dels noranta.

3.- Els principis polítics fonamentals del règim polític italià.

4.- Les institucions polítiques italianes: a) La Presidència de la República; b) El model bicameral italià; c) El Govern i les seues relacions amb la cambres; d) La Cort constitucional.

5.- El sistema regional italià i el seu permanent qüestionament.

4. Tema 4. El règim polític francès.

1.- La rellevància de la història constitucional francesa: a) La Revolució francesa: el seu substrat ideològic i les seues concrecions constitucionals; b) Les restauracions monàrquiques del XIX; c) La III i la IV Repúbliques; d) La instauració de la V República francesa.

2.- Els caràcters definitoris del model semipresidencial.

3.- Les institucions constitucionals de França: a) El President de la República i les seues atribucions; b) El Govern i l'Administració; c) Les relacions president-primer ministre: la cohabitació; d) El Parlament; e) Els alts òrgans jurisdiccionals i consultius.

4.- El sistema de partits a França.

5. Tema 5. El règim polític de la Federació Rusa.

- 1.- La conformació de l'actual règim polític rus: a) Un breu repàs per la història política de Rússia; b) El sistema soviètic: de la teoria a la pràctica; c) La Perestroika: les seues causes i les seues conseqüències; d) La gestació de la Constitució russa de 1993.
2. Les institucions polítiques de la Federació Russa: a) El President i les seues atribucions constitucionals; b) El legislatiu: la Duma Estatal i el Consell de la Federació; c) La dèbil posició del Govern; d) Una valoració crítica.
3. El model federal rus i la seua canviant implementació: a) La disgregació de la Unió Soviètica com a precedent; b) Les mesures centralitzadores del President Putin.
4. La tardana conversió del sistema rus de partits en un sistema de partit hegemònic.

6. Tema 6. El règim polític dels Estats Units.

- 1.- Els valors i la cultura política dels nord-americans.
2. La formació i evolució històrica del sistema polític nord-americà: a) La revolució americana; b) La Convenció de Filadèlfia i la Constitució de 1787; c) De la Guerra Civil a la lluita pels drets civils.
- 3.- Els partits polítics nord-americans: a) Origen i evolució; b) Perfils ideològics i sociològics; c) El funcionament intern dels partits i les seues repercussions sobre el sistema polític.
- 4.- Les institucions polítiques dels Estats Units: a) Elecció del Senat i de la Cambra de Representants; b) Organització i competències del Congrés; c) Elecció del President dels EUA; d) Les competències del President i la qüestió de la seua responsabilitat: l'impeachment; e) El paper del Tribunal Suprem com a garant dels drets i les llibertats.
- 5.- El canviant federalisme nord-americà.

7. Tema 7. Els règims polítics d'Iberoamèrica.

- 1.- Esbosses generals de l'evolució política a Iberoamèrica: independència, liberalisme, parèntesis autoritaris, transicions democràtiques i derives populistes.
2. Els caràcters generals del constitucionalisme iberoamericà: a) Mimetisme, inestabilitat, excepcionalisme, personalisme i centralisme; b) L'anomenat nou constitucionalisme llatinoamericà.
- 3.- Un exemple típic: Bolívia: a) Evolució política de Bolívia: liberalisme, dictadures, democratització i populismes; b) La transició a la democràcia a Bolívia; c) La crisi de la democràcia boliviana i els fruits del seu procés constituent.

8. Tema 8. Els règims polítics del Món islàmic.

- 1.- El lloc de la religió, de l'Estat i del Dret en les societats musulmanes.
- 2.- Unitat i diversitat en el món islàmic: a) Teocràcies; b) Monarquies absolutes i limitades; c) Règims autoritaris de naturalesa laica; d) Les primaveres àrabs: certes i interrogants.
3. Un exemple típic: El Marroc: a) Els fonaments religiosos del poder: el rei com a comandador dels creients; b) Els poders executius i normatius del rei; c) El rei i el seu poder econòmic: el majzén; d) Parlament, partits i eleccions al Marroc; e) L'estatus dels drets humans.

9. Tema 9. El règim polític del Japó.

1. El pes de la tradició política japonesa i la persistent tendència cap a la seua occidentalització.
2. La Constitució política del Japó ocupat i la seua aplicació: a) El tenno i el seu paper com a símbol; b) La Dieta i les seues relacions amb el gabinet; c) La discutida neutralitat del Japó.
3. Les forces polítiques en el Japó: a) El sistema japonés de partits; b) Els altres actors polítics del Japó.

10. Tema 10. El règim polític de Xina.

- .- Evolució històrica del règim polític xinés: a) La Revolució xinesa i el seu significat; b) Maoisme i desmaoizació; c) Perspectives de canvi: cap a un capitalisme autoritari?
2. Les institucions polítiques del règim polític xinés: a) El Partit Comunista Xinés; b) Les institucions governamentals; c) Les tensions territorials.
 3. La qüestió dels drets humans a Xina.

VOLUM DE TREBALL

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Classes teoricopràctiques	45,00	100
Estudi i treball autònom	45,00	0
Lectures de material complementari	21,00	0
TOTAL	111,00	

METODOLOGIA DOCENT

Les classes teòriques i les activitats aplicades previstes en esta assignatura s'impartiran al llarg de lesquinze setmanes del primer quadrimestre del curs en els dies i aula determinats per la Facultat de Dret. En cas d'haver-se de suspendre alguna classe per causes justificades, es procurarà comunicar la ditacircumstància amb tota l'anticipació que siga possible, i es proveirà per a la seua recuperació abans deque finalitze el curs.

Les classes teòriques consistiran en una presentació oral per part del professor responsable dels aspectes més rellevants de cada lliçó del temari. Les classes se centraran no sols en l'anàlisi dels textos constitucionals pertinents, sinó també en el dels seus antecedents històrics, el seu context polític, i les seues perspectives de futur. A fi de beneficiar-se plenament de les classes programades, s'espera que els estudiants lliguen els materials assignats, dels que l'exposició oral del professor és complement, immediatament abans d'assistir a la classe. La seua participació activa en les classes, fent preguntes, demandant un major aclariment de les qüestions més complexes, o proposant explicacions complementàries sobre els aspectes d'interés especial del temari, seran especialment benvingudes. Inclús no sent obligatòria l'assistència a les classes teòriques, s'espera que els estudiants assistisquen a les mateixes regularment, ja que això serà determinant de la seua adequada preparació per al procés avaluador. Sense perjuí de l'anterior, i atés que el reduït nombre d'hores lectives previst en el pla d'estudis fa impossible brindar en l'aula un plantejament acabat i complet de tots els aspectes rellevants dels diversos temes que integren el programa, la mera assistència a classe -ni tan sols quan esta es produïska amb la millor de les disposicions- de cap manera pot considerar-se prou per a la

preparació adequada de l'assignatura. És per això que l'estudi autònom per part de l'alumne dels manuals proposats, la consulta dels textos legals que se citen i –a mes a mes– un adequat ús de les hores de tutoria per a aclarir dubtes o sol·licitar majors detalls constitueixen elements d'ajuda insubstituïbles en la preparació del program.

En el cas de **les activitats aplicades** la classe consistirà en una discussió dels materials prèviament presentats als estudiants, sobre els quals estos hauran hagut d'elaborar les seues pròpies conclusions, i en la posterior entrega d'estes. A este efecte, durant la setmana anterior a la seua realització el professor de l'assignatura remetrà els alumnes retalls de premsa, documents, o textos normatius relatius a la vida política i institucional dels Estats que es vagen a estudiar, a fi que en el dia assenyalat per a això, per escrit, i en un espai no d'entre cinc i deu folis en cada cas, els estudiants exposen la seua opinió respecte d'això o responguen a les preguntes formulades pel professor amb arguments acabats i ben estructurats i exposant els seus punts de vista de manera coherent i ben fonamentada, acreditant amb això el seu coneixement de les matèries del temari i el seu domini de les fonts doctrinals i normatives utilitzades. En cada cas, la qüestió que es plantege girarà entorn de temes ja vistos del programa, i seran subsegüentment avaluades.

Les activitats complementàries tenen com a objecte aportar punts de vista diferents a l'estudi d'alguns dels temes abordats durant el curs, per mitjà de l'ús de distints mètodes d'aproximació als mateixos. En el present curs s'alternaran conferències de professors visitants i projeccions cinematogràfiques, seguides del debat oportú en ambdós casos, que es duran a terme els dies i en els llocs que per a cada una d'elles es concreten.

Finalment, i a l'efecte de complementar l'anàlisi global i sistemàtic dels continguts de l'assignatura amb anàlisi més específics i puntuals d'aspectes rellevants del programa, el professor responsable posarà a disposició dels estudiants per a una **sèrie de lectures complementàries**. Estes es facilitaran a través de l'Aula Virtual, en setmanes alternes.

Aquells estudiants que precisen acollir-se al que disposa el Reglament sobre l'atenció acadèmica als **estudiants amb discapacitat**, aprovat per Acord del Consell de Govern de la Universitat de València núm. 127/2010 podran fer-se'l comptar així al professor de l'assignatura, bé de manera personal o per intermediació de la Unitat per a la Integració de Persones amb Discapacitat de la Universitat de València a l'efecte d'adoptar les mesures oportunes per al seu ple accés al sistema d'ensenyança

AVALUACIÓ

Pel que es referix a la fase d'avaluació, d'acord amb la normativa sobre el formulari de verificació de la Graduació de Dret i als acords adoptats per la Comissió Acadèmica del Títol, la qualificació final de cada estudiant serà obtinguda a partir de la realització d'una prova final, escrita, que suposarà el 70% de la qualificació, i d'una sèrie de proves d'avaluació contínua, que suposaran conjuntament l'altre 30% de la qualificació final.

- En la referida prova escrita s'alternaran preguntes que l'alumne haurà de respondre de manera breu, precisa i rigorosa, i temes de desenrotllament que l'alumne haurà d'abordar plantejant arguments acabats i ben estructurats basats en un ampli coneixement global de la matèria. Unes i altres qüestions versaran sempre entorn de temes clarament inclosos en el programa de l'assignatura i la importància dels quals s'haja fet de notar al llarg del curs. La data de la prova serà determinada pel Deganat de la Facultat i anunciada convenientment. La seua avaluació serà realitzada amb rigor i equitat, i en ella s'apreciarà de manera especial que l'alumne siga capaç d'exposar els seus conceptes amb una adequada ortografia i

unllenguatge clar i rigorós, fugint de vaguetats, redundàncies i evasives. La qualificació atorgada seranaplicables quantes normes regulen la revisió de les qualificacions en la Universitat de València.

L'alumne podrà optar per realitzar esta prova de forma oral, i en este cas el professor li formularà trespreguntes triades a l'atzar, li brindarà uns minuts de reflexió a l'efecte de que puga estructurarconvenientment les seues respostes, i procedirà a escoltar estes. L'examen serà gravat, a menys quel'alumne renuncie a eixe dret.

- Les proves d'avaluació contínua seran que en el seu moment s'indiquen en l'apartat d'activitats aplicadesi activitats complementàries. Les primeres hauran de ser entregades en el moment de la seua realització(açò és: ni abans ni després de la sessió corresponent, i només prèvia assistència a la mateixa) , per escrit(mai per correu electrònic) , i seran conjuntament avaluades amb un màxim de 2.00 punts en funció del grau d'implicació i esforç de l'alumne en el procés d'ensenyança-aprenentatge i de les habilitats i actitudsmostrades durant el desenrotllament de les dites activitats. Les segones, seran avaluades amb un màximde 1.00 punts en funció així mateix del grau d'implicació de l'alumne en el procés d'ensenyançaaprenentatgei de les habilitats i actituds mostrades durant el desenrotllament de les dites activitats.

La qualificació final resultarà de la suma de les qualificacions dalt referides, sempre que la qualificació dela prova escrita siga del menys 3.00 (sobre 7.00 punts). En cas de dubte, es tindrà en compte en lamesura que siga possible l'activa participació de l'alumne en classe.

En el cas que la qualificació global de l'assignatura siga de suspens en la primera convocatòria, per a lasegona l'alumne podrà triar entre (a) mantindre la qualificació del seu examen escrit i presentar novamentles proves d'avaluació contínua, (b) mantindre la qualificació d'estes i realitzar novament l'examen escrit i(c) repetir les unes i l'altre. En cap concepte es guardaran qualificacions més enllà de la finalització del'any acadèmic.

Ha d'assenyalar-se, finalment, que s'espera dels alumnes -tant en el desenrotllament de les classes comen el moment d'efectuar els seus exàmens i la resta de proves escrites- un comportament honorable iíntegre, propi d'universitaris. El contrari es traduirà en l'exigència de les oportunes responsabilitats.

REFERÈNCIES

Bàsiques

- Alcántara Sáez, Manuel (ed.): *Sistemas políticos de la Unión Europea*, Tirant lo Blanch, Valencia, 2000.

Colomer, Josep María (dir.): *La política en Europa. Introducción a las instituciones de quince países*, Ariel Ciencia Política, Barcelona, 1995.

Cotarelo, Ramón, Juan Maldonado y Paloma Román: *Sistemas políticos de la Unión Europea. Con inclusión de Estados Unidos y Japón*, Universitas, Madrid, 1993.

Chavarri, Pilar e Irene Delgado (eds): *Sistemas políticos contemporáneos*, UNED, Madrid, 2011.3

De Cueto, Carlos y Marién Durán (eds.): *Regímenes políticos contemporáneos. Entre el inmovilismo y*

el cambio, Comares, Granada, 2008.

Ferrando Badía, Juan (Coord.): Regímenes Políticos Actuales, Tecnos, Madrid, 1995.

López Garrido, Diego (coord.): Derecho Constitucional Comparado, Tirant lo Blanch, Valencia, 2017.

Pasquino, Gianfranco: Sistemas políticos comparados. Francia, Alemania, Gran Bretaña, Italia y Estados Unidos, Prometeo, Buenos Aires, 2004.

Sánchez Medero, Gema y Rubén: Sistemas Políticos en Europa, (2ª Edición), Tirant lo Blanch, Valencia, 2014

-

Complementàries

- MARTIN CUBAS, J. (coord.): Constitución, Política y Administración. España 2017, reflexiones para el debate, Tirant lo Blanch, Valencia 2017
- Bernstein, Sergé: Los regímenes políticos del siglo XX : para una historia política comparada del mundo contemporáneo, Ariel, Barcelona 1996

Bidart Campos, Germán y Walter F. Carnota: Derecho constitucional comparado, EDIAR, Buenos Aires, 1998 (vol. I) y 2000 (vol. II).

Biscaretti Di Ruffia, Paolo: Introducción al Derecho Constitucional Comparado, Tecnos, Madrid, 1991.

Boix, Carles y S. Stokes (eds.): The Oxford Handbook of Comparative Politics, Oxford University Press, 2007.

García Pelayo, Manuel: Derecho constitucional comparado, Alianza Editorial, Madrid, 1999.

Jimenez Asensio, Rafael: El constitucionalismo. Proceso de formación y fundamentos de Derecho Constitucional, Marcial Pons, Madrid, 2003.

Jiménez De Parga, Manuel: Los Regímenes políticos contemporáneos. las grandes democracias con tradición democrática, Tecnos, Madrid, (6ª ed.) 1990.

Lane, Jan-Erik & Svante O. Ersson: Política europea: Una introducción, Istmo, Madrid, 1998.

Lijphart, Arend: Las Democracias contemporáneas. Un estudio comparativo, Ariel, Barcelona, 1987.

Lijphart, Arend: Modelos de democracia, Ariel, Barcelona, 2001.

Lucas Murillo De La Cueva, Pablo y otros: Sistemas políticos contemporáneos, Teide, Barcelona, 1984.

- Pegoraro, Lucio y otros: Nuevo Derecho constitucional comparado, Tirant lo Blanch, Valencia, 2001.

Sánchez, Santiago y Pilar Mellado: Sistemas políticos actuales, C. De E. Ramón Areces, Madrid, 1992.

Sánchez Agesta, Luis: Curso de Derecho constitucional comparado, Universidad Complutense. Madrid, 1983.

Scarciglia, Roberto: Introducción al Derecho constitucional comparado, Dykinson, Madrid, 2011.

Tenorio Sánchez, Pedro: Introducción del Derecho constitucional comparado, Universidad Complutense, Madrid, 1997.

Vergottini, Giuseppe di: Derecho constitucional comparado, Espasa Calpe, 1983.